

Unutulan Yıllar, Unutturulan Kahraman; Deli Halid Paşa

İbrahim Özkan

İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2015, 512 sayfa, ISBN: 978-605-155-287-3

Batuhan SAYGILI

Deli lakabıyla bilinen Halid [Karsıalan] Paşa, I. Dünya Savaşı, Milli Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında tanınan önemli isimlerinden birisidir. Kavgadan kaçmayan, korkusuz ve teşkilatçı kişiliğiyle özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu coğrafyasında halkın zihnine kazınmıştır. Yaşadığı dönemdeki birçok akranı gibi neredeyse ömrünü cephelerde savaşa geçirmiştir. Mensubu olduğu subaylık mesleğini yalnızca üniforma üzerinde iken icra etmemiş, askerliği hayatının temeline oturtmuştur. Bu nedenle kişisel meselelerine pek vakit ayıramamıştır. Savaşta birçok cephede Mustafa Kemal ile birlikte savaşmış, sonrasında da sohbetini ve ilişkisini devam ettirmiş, birçok kongreye katılmış ve Cumhuriyetin ilânına kadar gereken birçok fedakârlıkta bulunmuştur. Anadolu'da teşkilatçılığıyla halkı eğitmiş ve savaşa hazırlamış, Doğudaki illeri savunmayı başarmış, daha sonra ise İngilizler tarafından hakkında arama emirleri çıkartılmıştır. Cumhuriyet döneminde ise, düşman işgalinden kurtarma mücadelesi verdiği Ardahan ili adına vekil olarak meclise girmiştir. 1925 senesinde Meclis'te bir tartışma sonucu öldürülmüştür.

Tarihimize ve tarihi kahramanlarımıza yeterince sahip çıkmadığımız bu zamanlarda, Halid Paşa gibi bir komutan hakkında yalnızca birkaç arşiv dosyası ve kitaptan ibaret az sayıdaki kaynağı gören yazar İbrahim Özkan ise bu durumu bir eksiklik olarak görmüştür. Subay olarak Halid Paşa ile aynı ve yakın bölgelerde görev yapan ve tarihimizde bugün de tartışılan konular hakkında konferanslar vermiş olan İbrahim Özkan, halktan dinledikleri ve araştırdıkları sonucunda kitabı yazmaya karar verir. Mesleğinin getirdiği zorluklar ve meşguliyetten dolayı kitabı 16 sene gibi uzun bir zamanda tamamlamıştır. İbrahim Özkan, Halid Paşa'nın yaşantısını geniş bir biçimde ele alarak kitabını 28 bölüm hâlinde meydana getirmiştir. Katıldığı bütün cephelerde, kongrelerde, yaşananlar içerisinde kendisinin hangi çizgide durup, yaşananları nasıl görüp yorumladığını geniş bir tarihi seyir hâlinde okuyucuya sunmaktadır.

Yazar, Halid Paşa'nın birlikte savaştığı ve görüştüğü kumandanlarla ilgili de yer yer eleştiri, kısa bilgi ve yorum katmıştır kitaba. Birçoğuna katıldığım, özeleştiri niteliğindeki çıkarımlar da bunların arasındadır. Halid Karsıalan ile ilgili daha önce yazılan ve yazarın da yararlandığı kitaplar arasında yer alan; *Halid Paşa-Ali Çetinkaya Vuruşması*¹⁴, *Deli Halid Paşa*¹⁵ gibi ana hatları Halid Paşa üzerinde kurulu kitapların yanı sıra, bulunduğu atmosferi kapsayan, geniş bir seyir ve gözleme dayalı kitaplardan yararlanmışır.

1883 yılında, Kastamonulu bir asker olan Albay Ahmet Bey ile Fatma Hanım'ın İstanbul Eyüp'te doğan çocuğudur Halit Karsıalan. Harbiye yıllarında sakin, çalışkan, fakat feveran ettiği zaman zaptedilmesi zor birisiydi. Türk olmayan birkaç öğrencinin hakaret ve söylemleri üzerine kavgaya tutuştuğunu anılarında anlatıyor. Katıldığı savaşlarda 9 kez yaralanmış ve böylece en önde savaştığını kanıtlamıştır. Trablusgarp cephesinde ise daha sonra kendisini Meclis'te vuracak olan Ali Çetinkaya (Kel Ali) ile beraber bulunmuştu. Huy ve karakterleri uyuşmayan bu iki subay orada da birbirleriyle anlaşamıyordu. Kitapta Halid Paşa'nın emrinde bulunduğu subaylar hakkında yorumlara da yer verilmiştir. Mesela Enver Paşa'nın Sarıkamış harekâtında yaşadığı sıkıntıların bir kısmını, tüm ordunun kendisi gibi disiplinli ve mücadelecî ruha sahip olduğunu düşünerek ileriye atılması olarak görmüştür yazar. Aynı şekilde bu tür yorumları Ali Çetinkaya gibi, Halid Paşa'nın yakınında bulunan kimseler için de yapmıştır ve kendi fikirlerini bu şekilde öne sürmüştür. Halid Paşa'nın kendi düşüncelerine de bolca yer vermiştir. Bu çerçevede Kürtlerden İran ile temasta bulunmuş ve yozlaşmış olan Türk kesimi olarak bahseder.

¹⁴Cemal Kutay, *Halid Paşa Ali Çetinkaya Vuruşması*, Tarih Kütüphanesi Yayınları, 1955

¹⁵Gürsoy Solmaz, *Deli Halid Paşa*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, 1996

Halid Paşa Birinci Dünya Savaşı'nda Teşkilât-ı Mahsusa Alaylarında başarı göstermiştir. Sonrasında Mondros Mütarekesine kadar Ardahan, Doğu Karadeniz Cephesi, Kopdağı, Bayburt, Dersim, Erzincan, Erzurum bölgelerinde başarı ile askeri görevler yapmış, teşkilatçılığını kanıtlamıştır. Sonrasında ise Milli Mücadeledeki faaliyetleri ve fedakârlıklarından bahsedilir. Dönem boyunca Atatürk ve Kâzım Karabekir ile görüşür. Kongrelere katılır. Mücadeleyi asla bırakmaz.

Katıldığı bütün cephelerden, kazanılmasında büyük rol oynadığı Doğu vilayetlerinde neler gerçekleştirdiğinden geniş bir şekilde bahsedilir kitapta. Cumhuriyetin ilanı sonrası meclise, savunduğu ve vuruştugu illerden Ardahan adına vekil olarak girer. Bir süre sonra, Ali Çetinkaya ile Trablusgarp'ta başlayan gerginlikler burada zirveye ulaşır. Son zamanlarda fazla sinirli, agresif olan Halid Karsıalan, Ali Çetinkaya ile çıkan bir tartışma sonucu Meclis'te vurularak öldürülür.

Kitabın son kısmı ise Halid Paşa'nın zihinlerde nasıl kazındığını gösteren, zannımca en iyi bölümdür. Sebebi ise aynı cephede savaştığı, görüştüğü, konuştuğu ve yakın bulunan kimselerin Halid Paşa hakkındaki fikirleri ile kitabın yazarı İbrahim Özkan'ın yine paşaya ilişkin dinlediklerini bütünleştirmesidir. Tarihi bir biyografi olarak kitapta yer yer fotoğraf ve mektup suretlerini kitap aralarına iliştilmesi okuyucunun dikkatini çekmektedir.

Tarihimize yeteri kadar önem vermediğimizden bahsediyoruz. Halid Paşa üzerine kurulu olan bu kitap gerek tarihi kahramanımıza, gerekse Milli Mücadele dönemine bir ayna tutuyor. Kanaatimce bu eser Halid Paşa'yı anlatan az sayıdaki kitaplar arasında önemli bir yer kazanacaktır. Dili ve anlatımı ağır ve karışık değil, aksine sadedir, kolay anlaşılabilir. Böyle bir kitap ile araştırdıklarını ortaya döken İbrahim Özkan, Halid Paşa ve dönemine ışık tutmayı amaçlamış ve anlamlı bir katkıda bulunmuştur.

